

جهانگردی و جایگاه آن در ایران

شرایط اقلیمی و آب و هوای متنوع در ایران و وجود مواهب فراوان طبیعی در پهنه گسترده کشور و نیز میراث‌های عظیم تاریخی و تمدن چندین هزار ساله و آثار گرانبهای فرهنگی، هنری، معماری، صنایع دستی، اماکن زیارتی و متبرکه و آداب و سنن و گروه‌های مختلف قومی و جاذبه‌های مختلف زیبای طبیعی و وجود چشمه‌های معدنی شفا بخش و نیز روحیه میهمان دوستی و میهمان نوازی ایرانیان همگی از عواملی هستند که اگر به درستی به جهانیان معرفی شوند، می‌توانند ایران را به یکی از قطب‌های بزرگ جهانگردی تبدیل نمایند. اما علی‌رغم وجود این همه مواهب و با وجود آنکه از لحاظ جاذبه‌های توریستی کشورمان جزء ده کشور اول توریستی جهان قلمداد می‌گردد اما با کمال تأسف ملاحظه می‌گردد از مجموع ۵۶۰ میلیون نفر جهانگردی که در سال ۱۹۹۵ از کشورهای جهان بازدید کرده‌اند بنابر قول مسئولین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۷۴ تنها بین ۴۲۰ تا ۴۵۰ هزار جهانگرد از ایران بازدید کرده‌اند. اگر این رقم علی‌رغم افزایش نسبی با سال ۱۳۷۳ با ارقام جهانی توریست مقایسه گردد ملاحظه می‌گردد که سهم بسیار ناچیزی از توریست‌های جهانی به کشور ایران مسافرت نموده‌اند. تعداد توریست‌هایی که در سال ۱۳۷۳ از ایران بازدید کردند ۳۶۰۶۵۸ نفر بوده‌اند درآمد حاصل از توریسم در ایران در سال ۱۳۷۴ مبلغی در حدود ۲۵۰ میلیون دلار بوده است که این رقم نسبت به درآمد متجاوز از چهارصد میلیاردی آن

سال رقم بسیار ناچیزی را تشکیل می داده است. یعنی ۱۶۰۰ بار کمتر از سهم جهانی حاصل از توریسم صنعت جهانگردی که در حال حاضر مقام سوم جهانی را به خود اختصاص داده است، و بعد از سال ۲۰۰۰ مقام اول صنایع جهانی را به خود اختصاص خواهد داد، متأسفانه در ایران جایگاه واقعی خود را پیدا نموده است. درآمد توریستی، ارزی است که با پای خود وارد کشور می گردد و متأسفانه کشورمان از این منبع عظیم ارزی تا حدود زیادی بی بهره مانده است. صنعت توریسم علاوه بر جنبه های درآمد و اشتغال زایی فواید فراوان دیگری را در بر دارد که از آن جمله می تواند تبلیغات غیر واقعی را خنثی نماید. توریست ها علاوه بر اینکه می توانند به رونق اقتصادی کشورمان کمک نمایند می توانند واقعیت های موجود در کشور را به رأی العین ملاحظه نموده و تبلیغات نادرست را کم رنگ تر نموده و در خارج از ایران به عنوان مدافعین این مرز و بوم به تبلیغ بپردازند. توریست به کشور می آید تا ارزهای به همراه آورده را خرج نماید و از طرف دیگر چیزهایی را فراگیرد که برای آموختن آن به مردم دیگر ممالک مبالغ هنگفتی بایستی هزینه گردد و این در حالیست که تاثیر نقل مستقیم شخصی که نکات مثبتی را در یک کشور دیده به مراتب بیشتر از تبلیغات خارجی یک کشور می باشد.

کشورمان از اولین زادگاه های تمدن بشری محسوب می گردد. میراث های تاریخی این سرزمین زبانزد خاص و عام است. تخت جمشید، ماسوله و میدان نقش جهان از آثار به ثبت رسیده جهانی محسوب می گردند. آثار باستانی ایران

در کشورهای خارج طرفداران بی شماری را به خود اختصاص می دهد. تبلیغات سوء و نادرست بیگانگان در مورد کشورمان سبب می گردد تا جهانگردان خارجی تغییر مسیر داده و روزانه کشورهای دیگر کردند. بر اساس مطالعات انجام شده درآمد حاصل از جذب یک جهانگرد خارجی با فروش ۱۵۰ بشکه نفت برابری می کند و اگر این صنعت در کشور توسعه پیدا کند و تعداد فراوانی جهانگرد خارجی به ایران بیایند درآمد حاصل از توریسم می تواند جایگزین بخش قابل توجهی از درآمد فروش نفت شود. در خصوص اشتغال زایی این صنعت در داخل کشور تنها می توان به این نکته اشاره نمود که در مقابل ورود ۶ نفر جهانگرد برای یک نفر در کشور ایجاد اشتغال می شود. معاونت سیاحتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در این خصوص گوید: « در مقابل ورود ۶ نفر جهانگرد برای یک نفر در کشور ایجاد اشتغال می شود. . . . به گفته وی علاوه بر ایجاد اشتغال، درآمد ارزی کشور از ناحیه جهانگردی به ازای هر گردشگر خارجی حداقل ۸۰۰ دلار است و به طور خلاصه می توان گفت صنعت جهانگردی در ایران علاوه بر جنبه های فراوان مثبتی که می تواند به همراه داشته باشد دارای تأثیرات دیگری بوده که برخی از آنها بطور اختصار عبارتند از: ۱- کسب درآمد ارزی ۲- متعادل کردن توزیع درآمد ۳- تسریع گردش پول ۴- جذب سرمایه های سرگردان و به جریان انداختن آن در سرمایه گذاریهای سالم، ۵- کاهش مسافرتهاى جهانگردى به خارج از کشور و جلوگیری از خروج ارز.

سابقه جهانگردی در ایران

سرزمین ایران به علت برخورداری از میراث‌های عظیم تاریخی و فرهنگی و مواهب طبیعی از دیرباز همواره مورد توجه سیاحان و جهانگردان خارجی بوده است. بر اساس اقوال مورخان همچون گزنفون و هردوت، یونانیان و رومیان جهت تجارت و سیاحت به ایران مسافرت نموده و دارای مراودات و ارتباطاتی با ایرانیان بوده اند. بعد از ظهور اسلام سیاحان مشهوری از قبیل ابن حوقل، مقدسی، یاقوت حموی، ابن بطوطه، ابودلف از ایران بازدیدهایی داشته و مشهودات مختلف خودشان را از ایران و دیگر ممالک در کتابهای مشهوری همچون *صورة الارض* و *احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم*، معجم البلدان و ... به رشته تحریر در آوردند.

از جهانگردان اروپایی و غیر مسلمان که مسافرت‌هایی به ایران داشته اند می توان از: بنیامین تودلای، مارکوپولو، ادریکس، جوزفاباربارو، پیترو دلواله، ژان شاردن، انگلبرت کمپفر، تاورانیه، آنتونی شرلی، مادام دیولافوا، هنری رنر دالمانی، پیرلوتی، اوژن فلاندن، لارنس کلهرت، جرج کلارک نام برد. انگلبرت کمپفر سیاح آلمانی در سال ۱۶۸۴ به ایران آمد. و سفرنامه وی حاوی مطالب ارزنده جغرافیایی در مورد ایران است. آنتونی شرلی به اتفاق برادرش روبرت شرلی در زمان شاه عباس از انگلستان به ایران آمد و در مورد مساجد بسیار عالی و اعتقادات مذهبی ایران سخن گفته است. جرج کلارک شهرساز معروف

جهانی به ایران سفر کرده و درباره اصفهان می گوید که به عقیده وی اصفهان را بعد از پکن باید بزرگترین و معروفترین شهر قدیمی جهان دانست. بنیامین تودلای ضمن سفر به کشورهای مختلف از ایران نیز بازدید نموده و سفرنامه ای در خصوص مسافرتهايش به رشتهٔ تحریر درآورده است. وی که از اتباع اسپانیا بود اولین فردی است که پس از اسلام از ایران بازدید نموده است.

پیدایش و روند توسعهٔ توریسم در ایران

به منظور فعالیتهای جهانگردی و ایجاد تسهیلات در سال ۱۳۱۴ در وزارت کشور اداره ای به نام اداره امور جهانگردی تاسیس گردید. اداره امور جهانگردی در سال ۱۳۲۰ جای خود را به شورای عالی جهانگردی داد. سرانجام در سال ۱۳۴۲ تصویب نامه سازمان جلب سیاحان اه امضای هیات وزیران رسید. و از همان تاریخ رسماً شروع به کار کرد. در سال ۱۳۵۳ سازمان جلب سیاحان با وزارت اطلاعات وقت ادغام شد و این وزارت تحت نام وزارت اطلاعات و جلب سیاحان شروع به کار نمود. اداره امور ایرانگردی و جهانگردی توسط چهار شرکت سهامی تأسیسات جهانگردی ایران، شرکت سهامی گشت های ایران، شرکت سهامی مرکز خانه های ایران و شرکت سهامی سازمان مراکز جهانگردی برای ورزشهای زمستانی تحت نظارت وزارت اطلاعات و جهانگردی اداره می شد. متأسفانه این چهار شرکت با وظایفی مشابه و با ارکانی متفاوت و

حوزه فعالیت متداخل اداره می گردیدند. در سال ۱۳۵۸ به منظور جلوگیری از تداخل وظیفه و هماهنگ نمودن تمام فعالیتها و مسائل مربوط به امر جهانگردی در جهت اعمال سیاست صرفه جویی، طبق مصوبه مورخ ۱۳۵۸ شورای انقلاب، چهار شرکت مذکور در یکدیگر ادغام گردید، و تحت عنوان سازمان مراکز ایرانگردی و جهانگردی با بافت و خط مشی های جدید و هدفهای متمایز از گذشته به منظور اداره بهره برداری از تعداد ۱۴۴ واحد پذیرایی موجود شروع به فعالیت نمود. در سال ۱۳۵۸ طبق مصوبه ۵۸/۱۱/۲۹ شورای انقلاب اجازه خرید و اداره هتلهاى بنیاد علوی به سازمان مراکز ایرانگردی و جهانگردی داده شد. این هتلها عبارت بود از: ۱۲ هتل بزرگ و مجلل در سطح کشور. این ادغام حجم عملیات سازمان مراکز ایرانگردی و جهانگردی را در سطح بسیار عظیم بالا برد و به میزان چند برابر به سرمایه سازمان و همچنینیون و تعهدات آن افزود و از طرف دیگر حدود ۲۵۰۰ نفر کارگر و کارمند به جمع کارمندان سازمان اضافه گردید، ولی به دلیل مشکلات و مسایل مختلف و نظر مخالف سازمان برنامه و بودجه با این ادغام در سال ۱۳۶۱ اداره هتلهاى مزبور دوباره به بنیاد مستضعفان برگشت داده شد. در حال حاضر دو نهاد مختلف در زمینه های گسترش توریسم در ایران فعال می باشند. یکی از این مراکز، معاونت سیاحتی و زیارتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می باشد که ادامه دهنده وظایف و فعالیتهاى سازمان جلب سیاحان می باشد. شرح وظایف این سازمان پس از انقلاب تغییر یافت و با عنوان معاونت سیاحتی و

زیارتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت گسترده تری برخوردار می باشد. سازمان دیگری که در این راستا به فعالیت ادامه می دهد، مجتمع بین المللی و جهانگردی آزادی (آیتو) است که تحت پوشش سازمان سیاحتی و مراکز تفریحی بنیاد مستضعفان و جانبازان به فعالیت ادامه می دهد. این مجتمع که در نهم اسفندماه ۱۳۵۷ تشکیل گردیده است دارای ۲۳ هتل ممتاز و بیش از ۲۰ مرکز تفریحی و آژانس و موسسه خدماتی مهمانسرا می باشد. ملاحظه می گردد صنعت توریسم در کشور با بسیاری از سازمانها و دواير مرتبط می باشد. سازمانها و دوايري که با این صنعت در کشورهای در ارتباط می باشد عبارتند از:

- ۱- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- موسسات جهانگردی مهمانسراها و هتلها،
- ۲- وزارت فرهنگ و آموزش عالی- دانشگاهها و موسسات آموزشی خصوصی
- جهانگردی، ۳- وزارت امور اقتصادی و دارایی- بانکها- موسسات بیمه، ۴-
- سازمان صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران- مطبوعات دولتی و خصوصی،
- ۵- وزارت امور خارجه، ۶- سازمان تربیت بدنی- موسسات ورزشی و تفریحی خصوصی و دولتی، ۷- وزارت کشور- اداره گذرنامه- شهرداریها، ۸- وزارت کشاورزی- وزارت جهاد سازندگی- سازمان جنگلها و مراتع کشور- سازمان حفاظت محیط زیست، ۹- وزارت دادگستری، ۱۰- وزارت راه- راه آهن- هواپیمایی- کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، ۱۱- سازمان برنامه و بودجه،

۱۲- سازمان صنایع دستی - سازمانهای خصوصی و دولتی تولیدات مورد مصرف

جهانگردی

اقتصاد گردشگری حلقه مفقوده

شورای جهانی مسافرت و گردشگری با اعلام این که صنعت مسافرت و گردشگری ایران از نظر حجم در جایگاه ۳۵ جهانی قرار دارد، پیش بینی کرد رشد این صنعت در سال ۲۰۰۶ به ۲/۴ درصد برسد. ایران با برخورداری از طبیعتی متنوع و آثار تاریخی متعدد دارای پتانسیل بالایی برای تبدیل شدن به یکی از مراکز مهم گردشگری در جهان است. این ویژگی به همراه جمعیت بالا باعث شده است تا صنعت مسافرت و گردشگری در ایران به ویژه در بعد داخلی به خوبی توسعه پیدا کند، به طوری که در حال حاضر این صنعت از نظر حجم در رتبه ۳۵ جهانی قرار گرفته است.

کشورهای در حال توسعه ای که به مقاصد مهم گردشگران تبدیل شده اند، لزوماً فرهنگی بالاتر از فرهنگ مردم ایران ندارند. حتی گاهی مردم این کشورها عادات رفتاری بسیار ناپسندی دارند که گردشگران با اکراه به آنان می نگرند ولی این رفتارها چیزی از جاذبه های گردشگری کم نمی کند. البته یک نکته را باید در نظر داشت که مردم کشورهای پذیرای گردشگر بنابر تجربه یا بر اساس آموزش، گردشگران را مورد آزار و اذیت و نقد قرار نمی دهند و سیاست این کشورها بر احترام به آزادی عقیده گردشگران بنا نهاده شده است. ارائه

کالاها و خدمات با قیمت بالاتر به گردشگران نیز مسئله ای است که کما بیش در سایر کشورها هم مشاهده می شود.

صنعت گردشگری با درآمد سالانه نزدیک شده به ۱۰۰۰ هزار میلیارد دلار در جهان، از صنایع پاکی است که به خوبی با صنایعی نظیر نفت و خودروسازی رقابت می کند. در این میان کشورهای دارای جاذبه های گردشگری به لحاظ جلوه های طبیعی، فرهنگ و تمدن کهن و آثار باستانی و مذهبی، استعداد و توانمندیهای به سزایی در جذب جهانگردان دارند که با سرمایه گذاری مناسب در بخش های نرم افزاری و سخت افزاری این صنعت و حفظ جایگاه خود در جهان می توانند سالانه میلیاردها دلار از این صنعت بهره برداری کنند.

بر پایه آمارهای اعلام شده از سوی سازمان جهانی جهانگردی ایران نیز یکی از ۱۰ کشور عمده جهان به لحاظ تنوع جاذبه های گردشگری بوده که با تاسف در حوزه بهره برداری در رده های آخر جدول WTO قرار گرفته است. آمارهای WTO همچنین نشان می دهد که سفر و جهانگردی ۶/۱۲ درصد از کل صادرات کشورهای جهان برابر با ۱/۹۸۴ میلیارد دلار را در سال ۲۰۰۰ را به خود اختصاص داده و پیش بینی می شود که این رقم در سال ۲۰۱۰ به ۲/۲۰۹۸ میلیارد دلار یا ۸/۱۲ درصد از کل صادرات افزایش یابد.

هم چنین میزان سرمایه گذاری در صنعت جهانگردی در سال ۲۰۰۰ معادل ۷۰۱ میلیارد دلار یا ۴/۹ درصد از کل سرمایه گذاری بوده و پیش بینی

می شود که تا سال ۲۰۱۰ این رقم ۱۴۰۴ میلیارد دلار یا ۶/۱۰ درصد از کل سرمایه گذاری برسد. به باور آگاهان امر هر چند که امروزه گردشگری در رتبه سوم صنایع جهان قرار دارد، اما شواهد امر حاکی از آن است که تا ۱۰ سال بعد، این صنعت رتبه نخست را به خود اختصاص داده و از این رهگذر سالانه میلیاردها دلار عاید کشورهای پیشرو در زمینه توریسم خواهد شد.

ایران نیز هر چند با تدوین چشم انداز ۲۰ ساله گردشگری جذب ۲ درصد از جهانگردان بین المللی را هدف قرار داده است اما کارشناسان می گویند تا زمانی که گردشگری ضامن توسعه اقتصاد پایدار در ایران شناخته نشده و اقتصاد گردشگری حلقه ای مفقوده در اقتصاد ایران باشد، امید زیادی به تحقق اهداف و چشم انداز ۲۰ ساله نمی توان داشت.

به این ترتیب، آنچه که در حله نخست پیرامون مواجهه مدیران ارشد گردشگری کشور و دیگر سازمان های ۱۶ گانه مرتبط با توریسم مطرح می شود، چشم انداز توریسم ایران و میزان درخواست کشور ما از بازار ۷۰۰ میلیاردی بازار جهانی توریسم است که این چشم انداز از سوی مسولان کشور، ۲ درصد از بازار جهانی اعلام شده است.

این در حالیست که پیشتر رقم مزبور ۵ صدم درصد و جایگاه ایران در میان کشورها رتبه ۷۰ اعلام شده بود. حال آنکه تحولات پرشتاب توریسم و زیرشاخه های تخصصی آن، امروزه این صنعت را در صدر صنایع جهان قرار داده است.

آمارها حاکی از آن است که فعالیتهای اقتصادی سفر و جهانگردی در بین سالهای ۲۰۰۰ و ۲۰۱۰ دارای رشدی معادل ۴/۲ درصد در هر سال خواهد بود.

در این راه و برای دستیابی به این منابع مالی عظیم جهانی پس از کشورهای اروپایی، کشورهای عربی نسبت به دیگر کشورهای خاورمیانه پیشروتر شده اند، چنانچه اوارات موفق شد تا عنوان قطب چهارم گردشگری را به خود اختصاص دهد.

پیش بینی می شود میزان تولید ناخالص داخلی صنعت توریسم در خاورمیانه به ۳/۲۰ میلیارد دلار برسد و انتظار می رود تا سال ۲۰۱۴ این میزان سالانه از رشدی ۹/۳ درصدی برخوردار باشد.

بر اساس گزارش شورای جهانی گردشگری و مسافرت، صنعت توریسم خاورمیانه ۳/۲۰ میلیارد دلار یا به عبارتی ۵/۲ درصد از تولید ناخالص داخلی منطقه در سال جاری را تشکیل می دهد که با در نظر داشتن روند متعادل آن، در سال ۲۰۱۴ به ۱/۳۶ میلیارد دلار خواهد رسید.

همچنین پیش بینی می شود سرمایه گذاری انجام شده در بخش صنعت مسافرت و منطقه ۸/۱۱ درصد، ۴/۱۷ میلیارد دلار از کل سرمایه گذاری انجام شده در منطقه طی سال جاری را در برگیرد.

تعداد مشاغل موجود در صنعت گردشگری و مسافرت منطقه خاورمیانه نیز ۴۲۲ هزار و ۶۰۰ شغل خواهد بود که در ارزیابی کلی از هر ۱/۱۲ شغل

موجود در منطقه، یک شغل مربوط به امور گردشگری است و انتظار می رود گردشگری خاورمیانه ۸/۱۳ درصد معادل ۷/۴۳ میلیارد دلار از کل صادرات منطقه در سال جاری را تشکیل دهد که تا پایان سال ۲۰۱۴ این میزان به ۸/۷۹ میلیارد دلار خواهد رسید.

بازتابهای مثبت و منفی صنعت توریسم

صنعت توریسم و اثرات نامطلوب فرهنگی و اجتماعی

صنعت توریسم روز به روز در حال توسعه و تکامل می باشد. هر ساله صدها میلیون نفر مسافر و جهانگرد با آداب و سنن و سلیقه های متفاوت و گوناگون از نقطه ای به نقطه دیگر جهان مسافرت می نمایند. و در فرآیند کلی هم موثر می باشند و هم تاثیرپذیر.

تعدادی از توریستها الگوها و معیارهای زشت و زیبا را انتقال می دهند و تعدادی از آنان الگوها و معیارهای دیگران را می پذیرند در این رابطه ملاحظه می گردد که مردم کشورهای سنتی و جهان سوم از بیشترین آسیبهای اجتماعی و فرهنگی برخوردار می گردند. بطور مثال هنگامی که انبوه عظیمی از توریست ها از کشورهای صنعتی به کشورهای سنتی مسافرت می کنند به همراه خود شیوه های رفتاری و لباس پوشیدن و غذا خوردن و نوشیدنیهای خاص خود را به جوامع میزبان عرضه می کنند و طبیعی است که جوامع میزبان در صورت توجیه نشدن می توانند آسیبهای فراوانی را از این بابت متحمل گردند.

نظر بر آنکه در هر حرکت توریستی افراد از هر طبقه و هر گروه و هر دسته ای با خصوصیات ویژگیهای خاص خود می توانند شرکت ورزند، طبیعتاً افرادی نیز در این مسافرها شرکت می جویند که از جهت مسایل فرهنگی و اخلاقی از صلاحیت های لازمه برخوردار نبوده و ورود افراد مختلف می تواند

نظم جوامع آرام سنتی را به هم زده و در چنین اجتماعاتی اخلاص ایجاد نماید. الگوها و معیارهای نامطلوب فرهنگی با ورود توریست های خوش گذران و بی بند و بار به کشورهای توریستی سنتی خلاصه نمی شود، بلکه افرادی که از این قبیل ممالک به کشورهایی که از این جهات هیچگونه محدودیتی ندارند عزیمت می نمایند نیز در معرض خطرات و عواقب ناگوار آن قرار گرفته و پس از ورود به کشور خود به پخش معیارها و الگوهای نمونه برداری شده پرداخته و تلاش می نمایند که آموخته ها را به دیگران انتقال دهند. در جامعه شهری آمریکا و کشورهای اروپایی به ویژه در شهرهای بزرگ آن، سرمایه گذاری در امر تفریحات، سرگرمیها، گذران اوقات فراغت و توریسم، لذت جویی، انواع ورزشها، تاترهای ویژه، داروهای مخدر، خانه های ... مشروب فروشیها، مغازه های کادویی رستورانهای هوس آلود، عشرتکده ها و نظایر آن روز به روز بیشتر می شود. به شاغلین در صنعت تفریحات و وقت گذرانیها حداکثر حقوق پرداخت می شود، آپارتمانها و بلوکهای ساختمان که به ارضای نفس و خوش گذرانی، اختصاص می یابد، با گاردهای ویژه محافظت می شوند. با کار شبانه که تا صبح ادامه می یابد، شهرها اغلب دو نوبتی کار می کنند. شهر بزرگ نیویورک که به عنوان مرکز عمده فعالیتهای اقتصادی در دنیای امروز شهرت دارد و هسته اصلی مگالاپلیس شمال شرق آمریکا محسوب می شود، خواستگاه توریستهای خوش گذران است. نیویورک هم اکنون نیز، بزرگترین مرکز توریستی و تفریحی

و گذران اوقات فراغت می باشد و در نقش مراکز مهم ارضای نفس، نه تنها در آمریکا بلکه در سراسر جهان شهرت دارد.

شهرهای بزرگ دیگر آمریکا مانند لاس وگاس، بستون، فیلادلفیا،

سانفرانسیسکو، اشنگتن دی سی و شهرهای بزرگ کشورهای اروپایی و آن دسته از شهرهای اروپایی و آن دسته از شهرهای بزرگ کشورهای آفریقایی و آسیایی نیز که تحت تاثیر فرهنگ نامطلوب غربی قرار گرفته اند نیز دارای چنین شرایطی هستند.

اهداف سودجویانه مراکز تفریحی و عشرتکده ها در این گونه شهرها،

منشع ناگواریهای تلخی برای آن دسته از توریستهایی است که ناآگاهانه اوقات

فراغت خود را در آنجا می گذرانند و بعضاً با بی توجهی به مسائل بهداشتی به

بیماریهای خطرناکی مانند بیماریهای جنسی و ایدز و امثال آنها مبتلا می

شوند، به طوریکه هر ساله هزاران توریست در جهان قربانی سیاستهای شوم

صاحبان کاباره ها و کلوپهای شبانه می گردند، پدیده تلخی که به هیچ عنوان

جایگاهی در توریسم کشورهای سنتی نداشته و نخواهد داشت.

همانطوری که در بحثهای پیشین مطرح گردید، ذکر عوارض منفی

توریسم دلیلی بر نفی این صنعت مهم که از هر حیث اعتبار جهانی دارد نیست.

بلکه مراد آن است که چگونه می توان از ابعاد منفی این صنعت پویا و رو به

گسترش کاست و بر جنبه های مثبت آن افزود. بررسی خط مشی توریستی

کشورهایی مانند مالزی که از کشورهای مهم توریستی و سنتی دنیا قلمداد می گردد، می تواند ما را در تعیین خطوط و خط مشی های توریستی یاری رساند.

منافع و عوارض

تفریح و تفرج و گشت و گذار در حقیقت به عنوان یکی از مهمترین راه های فرار از زندگی یکنواخت و ملالت آور روزمره دوران فعلی تلقی می گردد. در دوران پرتلاطم و اضطراب انگیز عصر ماشین شرایط ایجاب می نماید که انسانها جهت گریز از تضادها و تشویشها و یکنواختی ها و بیماریهای ناشی از تکنیک و صنعت به منظور بازآفرینی نیروها هر چند گاه یکبار به تفریح و تفرج و مسافرت و گشت و گذار بپردازد تا هم تمدد اعصابی حاصل گردد و هم دیدار از سرزمینها و شگفتیها فراهم آید. قرائن مشهود از قبیل افزایش روزهای تعطیل، درآمد، طول عمر، تکامل روزافزون صنعت هوانوردی و گسترش ارتباطات جهانی دورنمای جهانگردی را بیش از پیش امیدبخش نموده و گسترش بیش از پیش آنرا نوید می دهد. اما توسعه صنعت توریسم ناپیوستی سبب آن گردد که اصول و مبانی خدشه پذیرد و در مسائل محیطی و فرهنگی و تاریخی تزلزل حاصل آید.

متخصصان امر توریسم در کنار مزایای فراوانی که برای توریسم قائل می باشند از عوارض و بازتابهای منفی این صنعت نیز نگران و گله مند هستند. به اعتقاد این گروه از متخصصان و کارشناسان در صورتیکه مسئولان امر توسعه

جهانگردی در صدد رفع معایب برنیايند این امر می تواند زیانهای فراوان اجتماعی و اقتصادی و محیطی را به ارمغان آورد.

اثرات و عوارض منفی این صنعت عبارتند از:

الف: منافع صنعت جهانگردی

تأثیرات مثبت اشتغال، درآمدزایی، ایجاد تفاهم بین المللی، حفاظت از منابع ملی و میراثهای طبیعی، عمران و آبادی و توسعه مناطق توریستی.

ب: صدمات صنعت توریسم

تخریب و آلودگیهای محیط زیست در اشکال مختلف و نیز عدم توجه به رسوم و عادات محلی و در نتیجه سست کردن بنیادی روش زندگی محلی و ...

نگرانیهای ناشی از این امر سبب گردیده که متخصصان و کارشناسان جهت پیدا کردن راههای افزایش اثرات مطلوب توریسم و کاهش اثرات نامطلوب آن از علوم مختلف منجمله دانشهای جغرافیایی، اقتصادی، جامعه شناسی، معماری، مهندسی، بیولوژی و ... سود جویند.

برخی از متفکران صاحب نامی که تا کنون در این خصوص تحقیقاتی

انجام داده و دارای تألیفاتی می باشند عبارتند از:

- (۱) باد- بووی و لاوسون (۱۹۷۷) در مورد جنبه های معماری و توریسم.
- (۲) بوگارت و مدلاکیت در خصوص جنبه های اقتصادی و سازماندهی

توریسم.

۳) سیمونز (۱۹۷۵) و کوپوک و دوفیلد (۱۹۷۵) و پی یرس (۱۹۸۱) و ماتی سون و وال (۱۹۸۲) و اسمیت (۱۹۸۳) و پاتمور در خصوص تلاقی توریسم با علوم اجتماعی و اقتصادی و عوامل جغرافیایی و نیز پی یرس (۱۹۸۲) و اسمیت (۱۹۷۸) و دکارت (۱۹۷۹) در خصوص مسائل خاص ایجاد شده بین توریستها و اجتماعات میزبان و ...

توریسم و اقتصاد منطقه ای

توسعه مناطق توریستی و تاسیسات وابسته تاثیرات عمده ای بر اسکان جمعیت ها و حمل و نقل و مراکز صنعتی و مناطق مسکونی و کشاورزی برجای گذاشته و مشکلاتی را در این زمینه ها ایجاد کرده است. از مشکلات دیگر ایجاد شده تاثیر سوء صنعت توریسم بر ساختار شغل محلی است.

به اعتقاد "یانک" سهم روبه رشد نیروی کاری که در صنعت توریسم بکار گرفته شده است، تاثیری نگران کننده بر رشد اقتصادی منطقه دارد. به اعتقاد وی اشتغال در صنعت توریسم بسیار سودآور و سهل تر از مشاغل دیگر می باشد و در نهایت گرایش کاری به سمت این صنعت بسیار شدیدتر از دیگر بخش ها و صنایع می باشد.

علاوه بر مطالب فوق، در مواردی هتلها کارکنانشان را از خارج از کشور تأمین نموده و در نهایت جهت اسکان آنان در نزدیکی محل کارشان مشکلی بر

مشکلات قبلی می افزایش. بعلاوه حضور نیروی کار خارجی ممکن است تنشهای سیاسی و نژادی را نیز به همراه داشته باشد.

مشکل سومی که منجر به اشباع توریسم در منطقه ای می گردد، فشارهایی است که این صنعت بر شبکه های خدمات عمومی از جمله آب و برق و وسایل نقلیه بخصوص در شهرهای توریستی قدیمی بر جای می گذارد.

تلفیق عوامل یاد شده می تواند سبب اشباع روانی ساکنین مناطق مزبور گردیده و احساسات و نگرشهای منفی نسبت به توریسم ایجاد گردد. ساکنین این مناطق ناچارند با توریستها برای استفاده از منابع و خدمات رقابت کنند و گذشته از این امر کیفیت و وضعیت نامأنوس معماری در هتلهاى جدید و مراکز تفریحی، افراد محلی را آزار می دهد.

نقطه نظرهای یاد شده توسط یانگ، از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است و باید هنگام ارزیابی سود و زیان صنعت توریسم دقیقاً مورد توجه قرار گیرد. شاید لازم باشد از شیوه های کنترل تعداد توریست در بعضی از جوامع استفاده شود. از این شیوه ها می توان از طلب ویزا از توریستها گرفته تا اعمال

مالیاتیهای ویژه ای که به اشکال گوناگون اخذ می شود، نام برد.

با وجود این تفصیل به تعبیر « ترنر » و « امش » تعداد دولتمردانی که می خواهند که جلوی این کاروانهای طلائی را بگیرند بسیار اندک می باشد.

از سوی دیگر ملاحظه می گردد که تعداد انگشت شماری از کشورها نظر تحقیرآمیزی را نسبت به جهانگردان اعمال نموده و آنان را به عنوان یک بیگانه و سمبل کشورهای استعماری قلمداد می نمایند.

کشور کوبا مصداق بارزی است از این گونه کشورها. دولت کمونیستی کوبا هتلهای توریستی را به خانه دانش آموزان و کارگران مزارع نیشکر تبدیل نمود اما اینگونه دولتها همانگونه که ذکر شد انگشت شمار می باشند و صنعت توریسم به عنوان یکی از بزرگترین پشتوانه های ارزهای بسیاری از کشورها محسوب می گردد و با وجود چنین روندی دولتها هرگز مایل نیستند جریان توریست را به کشورشان متوقف سازند.

تأثیرات اقتصادی توریسم بر مناطقی که جمعیت متفرق و پراکنده دارند یا از اقتصادی توسعه نیافته و فقری برخوردارند بسیار قابل توجه می باشد. مثلاً ایجاد یک منطقه توریستی و تأسیسات مرتبط با آن نه تنها ممکن است برای مردم محلی ایجاد اشتغال نماید بلکه ممکن است سبب آوردن کارگرانی از خارج گردد که این امر رشد مسکن و سیستم خانه سازی را به همراه داشته و نتیجتاً خدمات مرتبط با آن را نیز در برخواهد گرفت. ساخت بزرگراهها و فرودگاههای جدید نه تنها تغییراتی را در نقشه این مناطق ایجاد می کند، بلکه ممکن است سبب جذب صنایع دیگری نیز بشود و متعاقب این امر ممکن است که الگوهای کشاورزی نیز دچار تغییر و دگرگونی گردد و حتی منجر به کاهش یا نابودی آن گردد. به عنوان مثال می توان از مناطق کوهستانی آلپ نام برد

که در حال حاضر به علت رونق فعالیتهای توریستی در مناطق یاد شده، فعالیتهای کشاورزی در آن کاهش یافته است. از دیگر بازتابهای منفی این صنعت فهرست وار می توان از :

۱- جهانگردی و آلودگی دریاچه ها و آبشارها ۲- توریسم و آلودگیهای محیطی، یاد کرد.

واژه هتل و تاریخچه آن

بنیان گذاری هتلها به تأسیس مراکزی مهمان پذیر موسوم به " این - Inn " ها باز می گردد که در جای خود به توزیع بیشتری پیرامون " این ها " خواهیم پرداخت. پذیرایی از میهمانان در مکانهایی بدین نام تا چندین قرن بر دوام بود تا آنگاه که احداث خطوط راه آهن و اختراع و تکمیل کشتیهای تجاری و مسافرتی و تجهیز آنها با موتورهای بخار توانست تحول عظیمی در مسافرتهاى مردم و رفع مشکل آنها در این زمینه ایجاد کند. صنعت هتلداری نوین آغاز خود را به کشورهای اروپایی به ویژه کشور سوئیس مدیون است. تولید این صنعت در ساختمانهای کوچک و محقر که برگشودن آنها از کلیدهای چوبین استفاده می شد شکل گرفت ولی باید گفت که در همین هتلهای کوچک انواع خدمات و سرویسها به مشتریان عرضه می گردید. دارندگان این هتلها را بیشتر طبقه اشراف تشکیل می دادند. این مراکز را هنوز به نام هتل نمی خوانند و کلمه " هتل - HOTEL " از حدود سالهای ۱۷۶۰ میلادی برای

نامیدن این مراکز بکار گرفته شد. این واژه خود از کلمه هاستل - HOSTEL مشتق شده است که در همان سالها و در کشور انگلستان برای نامیدن این مراکز بکار می رفت. مکانهایی را که در آمریکا به همین منظور اختصاص می یافت با واژه Inn های بزرگ مشخص می کردند و همراه با این کلمه در مواردی مشابه از عبارت COFFE HOUSE استفاده می شد.

تاریخچه هتل در ایران

شاید برآستی نتوان تاریخچه درستی از صنعت هتلداری که شاخه تنومندی از صنعت گردشگری یا (Tourism) محسوب می شود به دست داد آن هم در کشوری به پهناوری ایران که تاریخ خود را مدیون آن می داند. ایران حلقه ارتباط سه قاره بزرگ جهان - آسیا، اروپا، آفریقا- که ارتباط تجاری دنیای شرق و غرب را به یکدیگر برقرار می نموده است. شاید به راحتی بتوان با مطالعه تاریخ دریافت که اولین راههای شوسه و حتی قیراندود جهان را ایران در دوره هخامنشیان داشته است و راه ابریشم و ادویه و عود و بخور که سه راه بین المللی محسوب می شدند از ایران گذر می کرده اند. شاید این دلایل کافی باشد تا براحته بپذیریم که ایران را می توان بزرگترین کشور محل گذر توریست دانست و این مهم نشانگر آن است که جهت اسکان مسافریین صدها و بلکه هزاران مکان ویژه استراحت وجود داشته است.

با گذشت زمان و شروع دوره صفویان (۹۰۷ هـ ق) پادشاه بزرگ این دوران شاه عباس صفوی با اهمیت دادن به راهها و توسعه آنها و همچنین ساخت کاروانسراها توانست لقب پادشاه راه و کاروانسرا را به خود اختصاص دهد و باسخت حدود ۹۹۹ کاروانسرا که محل خواب مسافریین بین راهی در زمان خود تلقی می شد ایران را یگانه کشور صاحب نام در عرصه هتلداری نماید. با

شروع عصر رنسانس و از پس آن انقلاب صنعتی جهان دچار تغییر گردید
اختراع ماشین بخار سرعت سفرها را افزایش داد و شکل راهها و انگیزه
مسافرتها را متحول نمود و کاروان و کاروانسرا در ایران را نیز تغییر داد و اولین
هتل در تهران و سپس در تبریز در دوره قاجار بنیاد نهاده شد و بعدها هتل‌های
زنجیره ای Inn نیز در تهران فعالیت خود را آغاز نمود و پایگاه و جایگاهی
شدند جهت حضور مستشاران و سفرا و مسافرین مستشرقین.